

جنبش‌های اجتماعی و دموکراتیزاسیون

به‌کوشش: سعید مدنی قهفرخی

همکاران:

سیدعلیر ضابهنستی شیرازی،

عماد بهاور، مسعود پدram،

سیدمهدی خدایی، امیر خسرو دلیرثانی،

مهدی دولتی، محمدصادق ربانی، امید کوبی

سرشناسه	: گودوین، جف، ۱۹۵۸-م.
عنوان پدید آورنده	: Goodwin, Feff
مشخصات نشر	: جنبش‌های اجتماعی و دموکراتیزاسیون/اجف گودوین، جیمزاسبر: [مترجمان] سعید مدنی قهفرخی... [و دیگران].
مشخصات ظاهری	: تهران: روزنه، ۱۳۹۴.
شابک	: ۲۵۸ص. ۱۴/۵ × ۲۱/۵ اس م.
وضعیت فهرست‌نویسی	: ۹۷۸-۹۶۴-۳۳۴-۵۵۹-۴
یادداشت	: فیپا
یادداشت	: عنوان اصلی: The social movements reader: cases and concepts, 2003
موضوع	: کتابنامه
موضوع	: جنبش‌های اجتماعی
شناسه افزوده	: جنبش‌های اجتماعی _ نمونه‌پژوهی
شناسه افزوده	: جاسپر، جیمز ام، ۱۹۵۷ _ م.
شناسه افزوده	: Jasper, James M
شناسه افزوده	: مدنی، سعید، ۱۳۲۹ - مترجم
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۴ ج ۹ گ/۸۱/۸۸۱ HM
رده‌بندی دیویی	: ۳۰۳/۴۸۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۰۵۲۹۳۳

جنبش‌های اجتماعی و دموکراتیزاسیون

به کوشش: سعید مدنی قهفرخی

مترجمان: عماد بهاور، سعیدعلیرضا بهشتی، مسعود پدرام، سیدمهدی خدایی، امیرخسرو دلیرثانی، مهدی دولتی، محمدصادق ربانی، امید کوکبی، سعید مدنی قهفرخی

صفحه‌آرا: اکرم مداح

چاپ دوم: ۱۴۰۰

قیمت: ۷۰۵۰۰ تومان

چاپ و صحافی: روزنه کار

آدرس: خیابان مطهری، خیابان میرزای شیرازی جنوبی، پلاک ۲۰۲، طبقه ۳، انتشارات روزنه

تلفن: ۸۸۸۵۳۶۳۱-۸۸۸۵۳۷۳۰ نمابر: ۸۶۰۳۴۳۵۹

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۳۴-۵۵۹-۴ ISBN: 978-964-334-559-4

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست

- ۷.....مقدمه
- ۱۷.....سازمان‌های جنبش اجتماعی: جان مک کارتی، مایر. ان. زالد.....
(مترجم: عماد بهاور)
- ۵۱.....گنجینه سازمانی جنبش‌های اجتماعی: الیزابت اس. کلمنس.....
(مترجم: سید مهدی خدایی)
- ۷۵.....تاکتیک‌های اعتراضی: سال. دی. آلینسکی.....
(مترجم: سعید مدنی قهفرخی)
- ۸۳.....جدا شدن از جنبش: برت کلاندرمانز.....
(مترجم: سیدعلیر ضابهنستی شیرازی)
- ۱۰۵.....احسانات اعتراضی: جیمز. ام. جاسپر.....
(مترجم: سیدعلیر ضابهنستی شیرازی)
- جنبش‌های کارگران کشاورزی
- ۱۲۵.....در بستر تغییرات سیاسی: جی کرای جنگینز، چارلز یبرو.....
(مترجم: محمدصادق ربانی رانکوهی)
- ۱۵۱.....افول جنبش‌های کارگری: پاتریشیا کایو سکستون.....
(مترجم: امیر خسرو دلیرثانی)
- ۱۷۱.....موفقیت جنبش: ویلیام اگامسون.....
(مترجم: سعید مدنی قهفرخی)

- جنبش‌ها و تغییرات فرهنگی: ران ایرمن، اندرو جامیسون.....۱۷۷
(مترجم: سعیدمدنی قهفرخی)
- رادیکالیزم و محیط زیست‌گرایی طبقه متوسط،
استفان کوتگرو، آندرو داف.....۱۸۳
(مترجم: امیدکوکلی)
- دموکراتیزاسیون چیست؟ دیوید پاتر.....۱۸۹
(مترجم: مسعود پدram)
- دموکراتیزاسیون در آمریکای لاتین (۱۹۸۰-۱۹۹۵): والتر لیتل.....۲۱۱
(مترجم: مهدی دولتی)
- منابع.....۲۴۱

مقدمه

هرگز تصور نمی‌کردم لطف و عنایت حق تعالی تا این حد نصیبام شود تا در کنار دوستان دیگری که این مجموعه به همت و تلاش آنان از آب و گل درآمد و اکنون به دست خوانندگان گرامی رسیده، قرار گیرم و توفیق همکاری و مشارکت با آنان را داشته باشم. رفیق یار و همراه بود و شرایطی استثنایی را خلق کرد، آسمان و زمین را به هم دوخت، و امکان تدوین این مجموعه را با مشارکت جمعی که از هفت سوی عالم گرد آمده بودند، فراهم ساخت. دغدغه مشترک انگیزه‌ساز شد و عشق به ایران دینامیسم حرکت، بنابراین بهانه‌ای برای نشدن و نکردن و نخواستن، نبود.

اگر چه بیش از نیم قرن از بحث درباره چپستی و چرایی جنبش‌های اجتماعی می‌گذرد، اما ادبیاتی که در این زمینه طی دهه اخیر در ایران منتشر شده بیش از همه آنچه هست که در گذشته در اختیار علاقه‌مندان قرار داده شده بود. در واقع همان‌طور که متناسب با فرایند تحولات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در غرب نیاز به شناخت پدیده‌های اجتماعی از جمله جنبش‌ها بسط و گسترش یافت، در ایران نیز فراتر از نیازهای صرفاً علمی و دانشگاهی، تمایل برای شناخت جنبش‌های اجتماعی به میزان قابل توجهی پس از پیروزی انقلاب اسلامی و با عمق و گستردگی بسیار بیشتری در دو دهه اخیر و با احساس نیاز واقعی بسیار جدی‌تری طی دهه اخیر فراگیر شد. از این رو مجموعه حاضر، محصول احساس نیاز جمع مشارکت‌کننده برای پاسخ به سؤالات بی‌شماری بود که ذهن و دل آن‌ها را مشغول کرده بود.

گودوین و جاسپر (Goodwin & Josper, 2008) دغدغه‌های مورد اشاره را در مقدمه کتاب خود که اغلب مقالات این مجموعه نیز از آن استخراج شده، در پاسخ به سؤال درباره چرایی مطالعه جنبش‌های اجتماعی اینگونه مورد بحث قرار داده‌اند: «چرا جنبش‌های اجتماعی مطالعه می‌شوند؟ اول اینکه شما ممکن است به خاطر خودتان علاقه‌مند به مطالعه جنبش‌های اجتماعی باشید، زیرا، این جنبش‌ها بخش مشترک و مهمی از دنیای پیرامون شما هستند. ممکن است به سادگی تمایل داشته باشید فقط نظرات معترضان به وضع موجود را دریابید، به‌خصوص وقتی به نظر برسد آن‌ها طالب چیزهایی هستند که برای شما مطلوب و خوشایند نیست. چرا برخی مردم تصور می‌کنند حیوانات هم حقوقی دارند؟ یا چرا دیگران سازمان ملل را یک توطئه‌گر نابکار می‌دانند؟ فهم جنبش‌های اجتماعی راهی مناسب برای درک تفاوت‌ها در جامعه بشری است.

اما دلایل دیگری نیز برای مطالعه جنبش‌های اجتماعی وجود دارد که پنجره‌ای به سوی ابعاد دیگری از زندگی اجتماعی را می‌گشاید. شما ممکن است به مطالعه جنبش‌های اجتماعی علاقه‌مند شوید، زیرا علاقه‌مند به مباحث سیاسی هستید، چرا که جنبش‌ها منبع اصلی کشمکش و تغییر سیاسی هستند. جنبش‌ها معمولاً اولین مفصل برای پیوند با عقاید و موضوعات سیاسی جدید هستند. وقتی مردم با برخی مشکلات اجتماعی مواجه شوند، خواستار حل آن‌ها می‌شوند و عموماً از طریق جنبش‌های اجتماعی برای حل آن مشکلات فشار وارد می‌کنند. احزاب سیاسی و رهبران‌شان به ندرت از این مسایل می‌پرسند یا موضوعات جدید را مطرح می‌کنند. مجموعه‌های بوروکراتیک و سیاستمداران بیشتر روزمره‌گی می‌کنند. معمولاً این جنبش‌های اجتماعی هستند که بیرون از نظام سیاسی برای شناخت نگرانی‌ها و طرح مطالبات جدید به نظام‌ها فشار وارد می‌کنند. شما همچنین ممکن است جنبش‌های اجتماعی را به دلیل آنکه علاقه‌مند به کنش‌های انسانی به طور عام و یا نظریه اجتماعی به طور خاص هستید، مورد مطالعه قرار دهید. صاحب‌نظران در زمینه جنبش‌های اجتماعی سؤال می‌کنند که چرا و چگونه مردم این اقدامات را انجام می‌دهند؟ خصوصاً چرا آن‌ها با هم این کنش‌ها را دارند؟ این موضوع همچنین سؤالی است که جامعه‌شناسی را به طور عام و نظریه اجتماعی را به طور خاص به پیش می‌برد. جنبش‌های اجتماعی بحث مشهور طرفداران هابز

(Hobbesian) را در خصوص امر اجتماعی مطرح می‌کنند که چرا مردم با یکدیگر همکاری می‌کنند در حالی که ممکن است آن‌ها بسیاری از منافع‌شان را از طریق فعالیت خودمحوارانه یا به تنهایی تأمین کنند؟ مطالعه جنبش‌های اجتماعی مسایل اجرایی دیگری را نیز مطرح می‌کند. اگر می‌توانیم دریابیم که چرا مردم در جنبش‌های اجتماعی مشارکت داوطلبانه می‌کنند، قادریم چرایی مشارکت آن‌ها به طور عام را هم بفهمیم. کنش سیاسی انگاره‌ای از کنش اجتماعی است که نوری را بر کنش در دیگر سپهرهای زندگی می‌تاباند. جنبش‌ها به قلب انگیزه انسانی وارد می‌شود. برای مثال آیا مردم به خاطر حداکثر منافع مادی فعالیت می‌کنند؟ آیا آن‌ها در آیین‌ها با بیان باورهایشان درباره دنیا تخلیه می‌شوند یا جایگاه‌شان را در دنیای پیرامون‌شان دگرباره تأیید می‌کنند؟ توازن بین کنش ابزاری و کنش نمادین چیست؟ توازن بین کنش خودمحوارانه و کنش ایثارگرانه چیست؟

شما همچنین اگر علاقه‌مند به تغییر اجتماعی باشید، از مطالعه جنبش‌های اجتماعی بهره‌مند می‌شوید. ممکن است علاقه به مطالعه جنبش‌ها نظری باشد یعنی پاسخ به این سؤال که چرا تغییر رخ می‌دهد، یا ممکن است این علاقه عملی باشد یعنی جستجوی راه‌هایی برای پیشگیری یا پیشبرد تغییر. جنبش‌های اجتماعی یکی از منابع تغییر اجتماعی هستند. دیگر منابع عبارت‌اند از سازمان‌های رسمی، به‌خصوص بنگاه‌ها که بیشترین منابع را ایجاد می‌کنند؛ بنگاه‌ها تکنولوژی‌های جدیدی پدید می‌آورند که روش‌های کار و تعامل ما را تغییر می‌دهند، بنگاه‌ها همیشه راه‌های جدید برای کسب منافع از کارکنان‌شان را پدید می‌آورند و محصولات جدید را برای عرضه تولید می‌کنند. این تغییرات عموماً روش‌های زندگی مردم را مختل می‌کنند: ساز و کارهای جدید مردم را وادار به کار سخت‌تر می‌کنند یا زمین‌هایی را که نزدیک مدارس هستند آلوده می‌کنند. مردم در برابر این تغییرات واکنش نشان می‌دهند و از طریق انواع جنبش اجتماعی در برابر آن‌ها ایستادگی می‌کنند.

اما در حالی که سازمان‌های رسمی منبع اصلی تغییر تکنولوژیک هستند، آن‌ها منبع تغییر در ارزش‌ها و در نظم اجتماعی نیز می‌باشند، چرا؟ در جوامع مدرن با نظام‌های اقتصادی و سیاسی پیچیده، بروکراسی‌های بزرگ خواهان کنترل و ثبات اقتصادی و سیاسی هستند. بنابراین آن‌ها تلاش می‌کنند هر چیزی را برای پیشگیری از وقوع

موارد غیرمنتظره، عادی‌سازی کنند. آن‌ها در برابر تغییرات در روابط مالکیت که به عنوان مثال یکی از مؤلفه‌های سرمایه‌داری است، مقاومت می‌کنند. بنابراین خلق ارزش‌ها و باورهای سیاسی اغلب از بحث و تلاش جنبش‌های اجتماعی حاصل می‌شود، چرا جوامع به طور پایان‌ناپذیری خودشان را بی‌کم و کاست باز تولید نمی‌کنند؟ اغلب این جنبش‌های اجتماعی هستند که راه‌های جدید گذار جوامع و روش‌های جدید اداره آن‌ها را توسعه می‌دهند. جنبش‌های اجتماعی بخش مرکزی آنچه «جامعه مدنی» یا «سپهر عمومی» نامیده می‌شود، هستند، که در آن‌ها گروه‌ها و افراد درباره آینده‌شان بحث و گفت‌وگو می‌کنند.

اگر شما خواست عملی برای گسترش دموکراسی و تغییر جامعه دارید، روش‌هایی برای یاد گرفتن، سازوکارهایی برای سازمان دادن، بسیج کردن و نفوذ در رسانه‌ها وجود دارد. تعداد زیادی جنبش اجتماعی در ۴۰ سال گذشته به وجود آمده و مردم در این جنبش‌ها دانش زیادی را انباشت کرده‌اند، چطور و چگونه؟ با به جریان انداختن و اداره کردن جنبش‌ها.

سرانجام اگر شما مطالعه اخلاق محور اجتماعی دارید، باید جنبش‌های اجتماعی را مطالعه کنید. جنبش‌های اجتماعی کمی شبیه هنر هستند: آن‌ها احساساتی را که تا کنون به خوبی متراکم نشده‌اند، بیان می‌کنند. احساساتی که ژورنالیست‌ها هنوز درباره آن‌ها نوشته‌اند و قانونگذاران هنوز آن‌ها را مورد ملاحظه قرار نداده‌اند. همه ما حساسیت‌های اخلاقی داریم _ الهامات ناگفته با همان اهمیت اصول و مقررات به وضوح بیان شده _ که عمل ما را هدایت می‌کنند یا حداقل وقتی زیر پا گذاشته می‌شوند، ما را مضطرب می‌کنند. جنبش‌های اجتماعی راه‌های خوبی برای فهم این حساسیت‌های اخلاقی هستند.

جنبش‌های اجتماعی نقش حیاتی در جوامع معاصر ایفا می‌کنند. ما درباره دنیای پیرامون‌مان از طریق آن‌ها می‌آموزیم. آن‌ها ما را تشویق می‌کنند، دریابیم چگونه احساسی درباره سیاست‌های دولتی و گرایش‌های اجتماعی و تکنولوژی‌های جدید داریم. در برخی موارد آن‌ها حتی به ما الهاماتی درباره تکنولوژی‌های جدید یا روش‌های کاربرد تکنولوژی‌های قدیم می‌دهند. بیشتر از همه، جنبش‌ها یکی از روش‌هایی هستند که به واسطه آن‌ها ما چشم‌اندازهای اخلاقی و الهامات کلی و

مبهم خود را به مطالبات سیاسی و مدیریتی تبدیل می‌کنیم.

این کتاب به دو بخش تقسیم می‌شود. بخش اول که شامل مقالات اول تا دهم می‌شود، منتخبی است از مقالاتی که در کتاب گودوین و جیمز (Goodwin & James, 2003) تحت عنوان *The Soeial Movements Reader Cases* “(The Soeial Movements Reader Cases and Concepts) ارائه شده‌اند.^۱ بخش دوم کتاب نیز شامل دو مقاله است که اولی عمدتاً ترمینولوژی و چارچوب نظری رویکردگذار دموکراتیک (دموکراتیزاسیون) را معرفی کرده و دومی نیز مروری است بر تجربه دموکراتیزاسیون در آمریکای لاتین. هر دو مقاله منتخبی از کتاب «دموکراتیزاسیون»^۲ هستند.

«سازمان‌های جنبش اجتماعی» اولین مقاله در این مجموعه می‌باشد که به قلم «مک کارتی» و «زالد» دو صاحب‌نظر برجسته در مباحث مرتبط با جنبش‌های اجتماعی تدوین شده است. این مقاله بخشی از مقاله دیگری است تحت عنوان «بسیج منابع و جنبش‌های اجتماعی» که چند سال قبل از انتشار مجدد، در نشریه جامعه‌شناسی آمریکا به چاپ رسیده^۳ و پس از بازبینی و بازنویسی در سال‌های ۲۰۰۲-۲۰۰۳ بار دیگر منتشر شده است. تعریف مفاهیمی مثل بخش جنبش اجتماعی، صنعت جنبش اجتماعی و سازمان جنبش اجتماعی به تقلید از ادبیات علوم اقتصادی و مدیریت موضوع مباحث اصلی مقاله است که در چارچوب نظریه «بسیج منابع» مطرح شده است. نکته بدیع و مهم در این مقاله تبیینی است که نویسنده از روش تعامل سازمان‌های جنبشی و سازمان‌های مستقر رسمی و موانع و مشکلات این تعامل در دوره گذار ارائه می‌دهد.

مقاله دوم تحت عنوان «گنجینه سازمانی جنبش‌های اجتماعی» به قلم «الیزابت اس کلمنس» پیش از انتشار در سال ۲۰۰۳ با عنوان «گنجینه‌های سازمانی و تغییر نهادی: گروه‌های زنان و گذار سیاسی در ایالات متحده» در نشریه جامعه‌شناسی

۱. پیش از این نیز منتخبی از جمع‌بندی‌های کتاب مورد اشاره ترجمه و تحت عنوان «جنبش‌های اجتماعی (پدید آبی، فراز و فرود)» ترجمه و به همت انتشارات بازتاب در سال ۱۳۹۴ به دست چاپ سپرده شده است.

2. Potter, David. Gold blatt, David. Kiloh, Margaret. Lewis, Paul (1997). “Democratization”.

3. McCarthy John D. and Zald, Mayer N. “Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory”, *American Journal of Sociology*. 82 (6) pp: 1212-1241.

آمریکا منتشر، اما برای انتشار مجدد توسط نویسنده بازبینی و بازنویسی شده است. هدف مقاله پاسخ به این سؤال است که نهادهای سیاسی چگونه تغییر می‌کنند؟ نویسنده مقاله برای پاسخ به سؤال مذکور دو پیش‌فرض را مبنا قرار می‌دهد. اول آنکه برخی جنبش‌های اجتماعی با وجود فشارهایی فزاینده برای سازگاری با ساختارهای مستقر تا آخر ممکن است از خود مقاومت نشان دهند و دوم آنکه برخی تعاملات میان جنبش‌های اجتماعی و نهادهای سیاسی مستقر می‌تواند به تغییرات قابل توجهی در روش فعالیت و سازمان جنبش منجر شود. در نهایت مقاله نقطه اتکای جنبش‌ها برای تطابق با تغییرات حاصل از تعامل جنبش و نظام مستقر را «گنجینه‌های سازمانی» یا مجموعه یافته‌های نظری نظریه‌پردازان در زمینه سازمان، و انباشت تجارب جنبش‌ها در سیر تحول تاریخی‌شان قلمداد می‌کند و به تبیین این گنجینه می‌پردازد.

«تاکتیک‌های اعتراضی» عنوان مقاله کوتاهی است از «سال دی. آینسکی» که برداشتی است از کتاب «عصاره قوانین برای رادیکال‌ها»^۲ به قلم همین نویسنده در سال ۲۰۰۳-۲۰۰۲. مقاله ضمن توضیح درباره سیزده قاعده که در انتخاب تاکتیک‌ها توسط جنبش‌ها باید رعایت شود، در نهایت رعایت سه اصل مهم را توصیه می‌کند: اول) عمل واقعی در به عکس‌العمل واداشتن دشمن است.

دوم) کار اصلی جنبش تحریک و هدایت ضد جنبش به سمت واکنش مورد نظر خود است.

سوم) تاکتیک‌ها مثل سازمان و زندگی مستلزم حرکت همراه با عمل است. مقاله چهارم تحت عنوان «جدا شدن از جنبش» را «برت کلاندر مانز» در سال ۱۹۹۷ منتشر و در سال‌های ۲۰۰۲-۲۰۰۳ مجدداً بازنویسی کرد.^۳ مقاله از جهت موضوع مورد بررسی بسیار بدیع می‌باشد و تحلیلی روانشناختی _ جامعه‌شناختی از فرایند ورود و خروج به جنبش‌های اجتماعی ارائه می‌دهد. اگر چه در مباحث پیرامون پویایی گروه در روانشناسی اجتماعی رفتار اعضای گروه مورد تحلیل قرار

1. Clemens E.S., "Organizational Repertoires and Institutional Change: Women's Group and the Transformation of U.S. Politics, 1890-1920", American Journal of Sociology 98 (4), pp: 755-798.

2. Alinsky, Saul D. "Estrect from Rules for Radical".

3. American Sociological Review 61 (feb) pp: 153-70.

می‌گیرد، اما اختصاص بحثی مستقل درباره سازوکارهای ریزش و رویش جنبش‌های اجتماعی احتمالاً برای خواننده این کتاب جذابیت بسیار خواهد داشت. چرا افراد جذب جنبش‌های اجتماعی می‌شوند؟ چرا به تدریج گروهی به جنبش وفادار و گروهی منتقد آن می‌شوند؟ و در آخر چرا عده‌ای دوباره وارد جنبش می‌شوند و به صف معترضان می‌پیوندند و جمعی بی‌طرف باقی می‌مانند یا می‌روند (Burnout)؟ اینها سئوالاتی است که نویسنده تلاش کرده به آن‌ها پاسخ دهد.

مقاله پنجم با عنوان «احساسات اعتراضی»، کنکاشی پژوهشی و نظری درباره انگیزه‌های معترضان درون جنبش‌های اجتماعی است، به قلم جیمز. ام. جاسپر. مقاله مورد بحث نیز مشابه مقاله چهارم رویکردی عمدتاً روانشناختی داشته و تلاش کرده با واکاوی احساسات معترضان انگیزه‌های اعتراض و خواست برای تغییر را طبقه‌بندی کند و در نهایت نقش سه گروه احساسات عاطفی (مثل نفرت، عشق، همبستگی و اعتماد)، احساسات واکنشی (مثل خشم، طغیان و شرم) و خلقیاتی که وضعیت‌های بینابینی احساسی را شکل می‌دهند، در جنبش‌های اعتراضی تبیین می‌کند. در هر حال همواره به خاطر داشته باشیم که رویکردهای جدید نسبت به جنبش‌های اجتماعی به خصوص جنبش‌های اجتماعی جدید و همچنین دموکراتیزاسیون، نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای برای افراد قائل می‌شوند و هم از این رو تحلیل‌های روانشناختی بسیار مورد توجه آن‌ها قرار می‌گیرد.

«جنبش‌های کارگران کشاورزی در بستر تغییرات سیاسی» عنوان مقاله ششم است به قلم «جی کرای جیکنز» و «چارلز پیرو» که پس از بازبینی و بازنویسی نسخه^۱ اول مجدداً در سال ۲۰۰۲-۲۰۰۳ منتشر شده است. این مقاله آثار تغییرات سیاسی در نهادهای مستقر و به‌خصوص دولت را در موفقیت و شکست جنبش‌های اجتماعی بررسی می‌کند و از این رو حائز نکات مهم و قابل استفاده‌ای برای خوانندگان به‌خصوص در شرایط کنونی باشد.

مقاله هفتم تحت عنوان «افول جنبش‌های کارگری» که توسط «پاتریشیا کایوسکستون» تدوین شده فشرده‌ای است از کتابی که توسط همین نویسنده در

1. Jenkins, J.C. and Perrow, C. "Insurgency of the Powerless", from *American Sociological Review*, 42 (Apr), pp: 248-268.

سال ۱۹۹۱ منتشر شده است.^۱ مقاله با مروری بر وضعیت جنبش کارگری در آمریکا و مقایسه آن با موقعیت جنبش کارگری کانادا، نشان می‌دهد افول این جنبش در آمریکا و در مقابل موضع قوی آن در کانادا تا حد زیادی از یک سو تحت تأثیر سیاست‌های دولت‌ها در قبال اتحادیه‌های کارگری و از سوی دیگر تابع روش و میزان تعامل دولت و اتحادیه‌ها است. نویسنده معتقد است افول جنبش‌های چپ و کارگری در آمریکا موجب افت شاخص‌های کیفیت زندگی در این کشورها شده است.

«موفقیت جنبش» عنوان مقاله هشتم از این مجموعه است که فشرده‌ای است از کتاب «استراتژی اعتراضات اجتماعی»^۲ به قلم نویسنده آن ویلیام اِگامسون. نویسنده تلاش کرده تا در مقاله خود مفهوم «موفقیت» را در جنبش‌های اجتماعی مورد بحث قرار دهد. مدل ارائه شده در این مقاله به منظور روش نمودن وضعیت جنبش‌های اجتماعی، به توصیف چهار برون‌داد جنبش‌ها یعنی پذیرش کامل و نسبی، پیشدستی، تلاش و شکست پرداخته است. این مدل، چارچوب ساده اما جامعی را برای ارزیابی وضعیت جنبش‌های اجتماعی در اختیار ما قرار می‌دهد.

مقاله نهم مجموعه حاضر تحت عنوان «جنبش‌ها و تغییرات فرهنگی» به قلم «ران ایرمن» و «اندرو جامیسون» فشرده‌ای است از کتاب نویسنده با نام «موسیقی و جنبش اجتماعی»^۳. این مقاله اثرات جنبش‌های اجتماعی را بر فرهنگ عمومی مورد بحث قرار داده و با اشاره به مصادیقی در موسیقی، تعامل میان «فرهنگ»، «جنبش» و «فرهنگ عمومی» را تبیین کرده است.

مقاله دهم تحت عنوان «رادیکالیزم و محیط زیست‌گرایی طبقه متوسط» ترجمه مقاله‌ای است از «استفان کونگرو» و «آندرو داف». این مقاله در شماره ۲۸ «سوسوبولوژی‌کال ریویو» منتشر و برای چاپ مجدد در سال ۲۰۰۲-۲۰۰۳ بازبینی شده است.^۴ مقاله از آن جهت که به تحلیل اثرات آگاهی‌ها و باور طبقه متوسط در مشارکت آن‌ها در جنبش‌های اجتماعی پرداخته، حائز نکات مهم و قابل توجهی

1. Sexton, P. C. (1991) "The Decline of the labor Movement".

2. Gomsom, W. A. (1990) "The Strategy of Social Protest".

3. Eyerman, R. Jamison, A. (1998) "Music and Social Movements".

4. Sociological Review 28(2) pp: 333-349.

است. به علاوه مقاله ظهور دیدگاه‌های رادیکال _ که عمدتاً شامل نقد ساختاری نظام سرمایه‌داری به عنوان عامل بروز بسیاری از مشکلات و مسایل زیست‌محیطی است _ در طبقه متوسط فعال در جنبش محیط زیست جوامع صنعتی را مورد بررسی قرار داده که می‌تواند قرابت‌هایی با آنچه در آینده ممکن است جامعه ما با آن مواجه شود، نیز داشته باشد.

در مقاله یازدهم که از فصل اول کتاب «دموکراتیزاسیون»^۱ به قلم «دیوید پاتر» و همکارانش ترجمه و تلخیص شده، ضمن تبیین مفهوم دموکراتیزاسیون و ارائه نظریه‌ها درباره گذار دموکراتیک، پیوند بین جنبش‌های اجتماعی و فرایند دموکراتیزاسیون مطرح و با تأکید بر فصل مشترک سه رویکرد «مدرنیزاسیون»، «جامعه‌شناسی تاریخی» و «گذار» همگرایی این سه رویکرد رقیب در تبیین تغییرات سیاسی جوامع مختلف به بحث گذاشته شده است.

آخرین مقاله این مجموعه ترجمه فصل هفتم کتاب «دموکراتیزاسیون» است که گزارش و جمع‌بندی جامعی از روند تحولات و تغییرات سیاسی آمریکای لاتین در فاصله سال‌های ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۵ ارائه می‌دهد. روش نویسنده در ارائه این گزارش بررسی مقایسه‌ای ویژگی‌های جوامع آمریکای لاتین و تعیین نقاط اشتراک و افتراق آن‌ها طی «گذار دموکراتیک» می‌باشد و از این نظر می‌تواند جمع‌بندی جامعی از آزمون استراتژی «دموکراتیزاسیون» در یکی از غیردموکراتیک‌ترین، نظامی‌ترین و فاسدترین مناطق جهان محسوب شود.

در پایان مایلم از دخترم یاسمن که با دقت و وسواس فراوان زحمت اصلاح این مجموعه را متقبل شد، دوست گرمی‌ام بهمن احمدی امویی که ویرایش و بازبینی اولیه آن را به عهده گرفت و به انجام رساند و همچنین از همه کسانی که در تدوین و ترجمه این مجموعه مشارکت داشتند سپاسگزاری نموده و برای همه آن‌ها آرزوی روزهای بهتر داشته باشم.

سعید مدنی قهفرخی

زمستان ۱۳۹۳

1. Potter, David et al (1997) "Democratization", pp: 1-37.

سازمان‌های جنبش اجتماعی^۱

جان دی مک کارتی ما یر.ان. زالد

مترجم: عماد بهاور

برای مدت زمانی طولانی در ایالات متحده وقفه‌ای در مطالعات جنبش‌های اجتماعی بوجود آمد. در جریان کنش‌گرایی، رهبران جنبش‌ها در داخل و خارج کشور، تلاش کردند اصولی اساسی را درباره تاکتیک و استراتژی جنبش‌ها و وضعیت دشوار آن‌ها تبیین و ارائه کنند. رهبرانی مانند مائو، لنین، سول آلینسکی و مارتین لوتر کینگ، به ترتیب، در راه توسعه اصول و رهنمودهایی برای کنش جمعی تلاش کردند. نظریات کنش‌گرایان اغلب بیان این موارد بود: مشکلات بسیج عمومی، علل و اسباب نارضایتی مردم، گزینه‌های تاکتیکی و زیرساخت‌های جامعه و الزامات جنبش‌ها برای موفقیت. هم‌زمان، جامعه‌شناسان، با تأکیدشان بر محدودیت‌های ساختاری، باورهای همگانی و محرومیت، تا حد زیادی، معضلات جاری و دشواری‌های استراتژیک مربوط به جنبش‌های اجتماعی را نادیده می‌گرفتند.

اخیراً تعدادی از دانشمندان علوم اجتماعی شروع به برساختن رهیافتی کرده‌اند که در این جا «رهیافت بسیج منابع» نامیده می‌شود. این رهیافت به طور جدی به تعداد زیادی از پرسش‌های مورد توجه رهبران جنبش‌های اجتماعی و نظریه پردازان عمل‌گرا پاسخ می‌دهد. بدون تلاش برای ایجاد کتاب‌های راهنما برای جنبش‌های اجتماعی (یا جلوگیری از چنین تلاشی)، رهیافت جدید، در اصطلاح کلی، به پویایی‌ها و تاکتیک‌های

1. Mc Carthy, John D. Zald, Mayer N. «Social Movement Organization, (See in: Goodwin, Jeff. Jasper, James M. PP: 169-186)

مربوط به رشد، و تغییر جنبش اجتماعی می‌پردازد. به معنی دقیق کلمه، این رهیافت، راه حل و اصلاحیه‌ای برای نظریه پردازان عمل‌گرا فراهم می‌آورد، نظریه‌پردازانی که به طور طبیعی اکثراً به دنبال توجیه گزینه‌های تاکتیکی خود هستند. هم‌چنین، تحلیل‌های بی‌سر و تهی که توسط بسیاری از محققین علوم اجتماعی درباره جنبش‌های اجتماعی ارائه شده است، با این رهیافت واقع‌بینانه‌تر می‌شوند و عمق و توان بیشتری در تحلیل جنبش‌ها پیدا می‌کنند.

رهیافت بسیج منابع، هم بر حمایت اجتماعی و هم بر محدودیت جنبش‌های اجتماعی تأکید می‌کند. این رهیافت موارد زیر را به آزمون می‌گذارد: تنوع منابعی که باید بسیج شوند، پیوندهای جنبش به سایر گروه‌ها، وابستگی جنبش به حمایت‌های خارجی برای دستیابی به موفقیت، و تاکتیک‌های مورد استفاده مقامات رسمی برای کنترل جنبش‌ها یا به رسمیت شناختن آن. جابه‌جایی تأکیدات در بیشتر آثار منتشر شده در این حوزه در سال‌های اخیر مشهود است. رهیافت جدید بیشتر وابسته به نظریه‌های سیاسی، جامعه‌شناسانه و اقتصادی است تا نظریه‌های روانشناسی رفتار جمعی در اجتماع.

این مقاله ارائه‌دهندهٔ مجموعه‌ای از مفاهیم و گزاره‌هایی است که سازنده رهیافت بسیج منابع می‌باشند. در عین حال این یک نظریه ناقص است اما به عنوان عناصر معین، ثابت و قطعی یک نظریه کامل در نظر گرفته می‌شود. گزاره‌ها کاملاً مبتنی بر موارد و نمونه‌هایی آمریکایی هستند به طوری که تأثیر تفاوت‌های اجتماعی، توسعه و ساختار سیاسی بر جنبش‌های اجتماعی غیرقابل تشخیص است چنان که تفاوت‌های سطوح و انواع ارتباطات توده‌ای نیز این گونه است. علاوه بر این، مطالعات ما تا حد زیادی متکی بر موارد مربوط به سازمان‌های چپ‌گراست و در بیشتر قسمت‌ها، سازمان‌های دست‌راستی نادیده گرفته شده‌اند.

قسمت اصلی این مقاله به تعریف مفاهیم محوری می‌پردازد و فرضیات روشنگری را درباره بخش جنبش اجتماعی (SMS)^۱، صنایع جنبش اجتماعی (SMI)^۲ سازمان‌های جنبش اجتماعی (SMO)^۳ مطرح می‌کند. در هر حال، از آن جا که ما به این رهیافت

1. social movement sector

2. social movement industries

3. social movement organizations

به عنوان راه خروجی از سنت اصلی تحلیل جنبش‌های اجتماعی می‌نگریم، لذا این رهیافت قبل از هر چیز برای درک محدودیت‌های دیدگاه سنتی بسیار مفید خواهد بود.

دیدگاه‌هایی که بر محرومیت و باورها تأکید می‌کنند

بدون تردید، سه رهیافتی که در طول یک دهه اخیر بیشترین تأثیر را بر جامعه‌شناسان آمریکایی برای فهم پدیده جنبش‌های اجتماعی گذاشته‌اند، شامل رهیافت‌های ارائه شده توسط گار (Gurr, 1970) و دیگران می‌باشد. این رهیافت‌ها از جهات متعددی با هم فرق دارند. اما مهم‌تر از همه، آن‌ها فرضیات محکمی در اختیار دارند مبنی بر این که نارضایتی‌های مشترک و باورهای عمومیت یافته (ایدئولوژی‌های نامنسجم و پراکنده) دربارهٔ علل نارضایتی‌ها و دربارهٔ امکانات موجود برای کاهش نارضایتی‌ها، پیش شرط‌های مهمی برای ظهور جنبش‌های اجتماعی در یک جمعیت هستند. افزایش وسعت و عمق نارضایتی‌ها و گسترش ایدئولوژی _ پیش از ظهور پدیده جنبش اجتماعی اتفاق می‌افتند. هر یک از این دیدگاه‌ها معتقدند که نارضایتی از مجموعه‌ای از شرایط ساختاری، شرط لازم (اگر نه کافی) برای خیزش هر گونه پدیدهٔ جنبشی است. هم‌چنین، هر یک از دیدگاه‌ها می‌دانند که قبل از هرگونه کنش جمعی ممکن درون یک جمعیت، وجود یک باور عمومیت یافته (یا توجیه ایدئولوژیک) حداقل دربارهٔ علل نارضایتی و شیوه‌های جبران خسارت تحت شرایط معین، ضروریست. بسیاری از آثار تجربی که از این دیدگاه‌ها پیروی کرده و از آن‌ها الهام گرفته‌اند، حتی بسیار بیش از این بر اهمیت فهم نارضایتی‌ها و احساس محرومیت شرکت‌کنندگان در جنبش تأکید کرده‌اند. (در حقیقت، محققینی که از «گار» و دیگران پیروی می‌کنند اغلب عوامل ساختاری را نادیده گرفته‌اند، به رغم این که آن نویسندگان هم چون بسیاری دیگر نسبت به تأثیرات وسیع‌تر ساختاری و اجتماعی حساسیت داشته‌اند.)

در هر صورت، تحقیقات تجربی اخیر، فرضیات مربوط به وجود ارتباط تنگاتنگ میان نارضایتی از پیش موجود و باورهای عمومیت یافته را در خیزش پدیده جنبشی، زیر سؤال برده‌اند. تعدادی از مطالعات از این فرضیه که ارتباط قابل انتظاری میان محرومیت (عینی یا ذهنی) و وقوع پدیده جنبشی و تمایل به شرکت در کنش جمعی وجود دارد، پشتیبانی نکرده یا حمایت اندکی داشته‌اند (Muller 1972; Snyder and; 1972).